

Høringsinnspill til Rushåndhevingsutvalget fra Psynapse

Om Psynapse

Psynapse er en organisasjon som jobber for at ruspolitikken skal være grunnet i forskning, kunnskap og respekt for menneskerettighetene. Vårt fokus er på mennesker som bruker psykedelika eller MDMA til rekreasjonelle, terapeutiske eller spirituelle formål.

1. Generelt om utvalgets mandats og sammensetning

Innledningsvis vil vi understreke at det er svært uheldig at et utvalg som skal gi en rettslig definisjon av rusavhengighet ikke inkluderer personer med helsefaglig bakgrunn eller brukerkompetanse. Ettersom mandatet flere steder går inn på kriminologiske spørsmål - blant annet effekten av beslag og tilintetgjøring av narkotika for å hindre spredning og motvirke bruk og etterspørsel - mener vi også at utvalget burde inkludert personer med kompetanse innenfor kriminologi.

I tillegg mener vi at utvalgets mandat inneholder føringer og premisser som strider mot prinsippet om faglig samvittighetsfull utredning. Vi reagerer særlig på at det i mandatet er spesifisert at utvalget skal utrede om man i forholdsmessighetsvurderingen kan legge vekt på at narkotika er et "stort samfunnsproblem" og at "beslag og tilintetgjøring av narkotika er viktig for å hindre spredning av stoffer med skadepotensial og til å motvirke bruk og etterspørsel"; samt at utvalget "skal legge vekt på at [politiets] avdekking er viktig for å motvirke narkotikabruk og kunne intervensere tidlig".

Hva angår det første punktet, så er det klart at narkotikaproblemer og -omsetning utgjør et samfunnsproblem, men hvor stort det er sammenlignet med andre samfunnsproblemer - både de som håndteres med kriminalpolitiske virkemidler og de som håndteres med andre virkemidler - er på ingen måte gitt. Videre er det lite faglig støtte for mandatets premiss om at beslag og tilintetgjøring av narkotika er viktig for å hindre spredning og for å motvirke bruk og etterspørsel. En [rapport fra Australian Institute of Criminology](#) fant at det generelt mangelfull evidens på området, men de færreste av de gjennomgåtte studiene fant at beslag og arrestasjoner hadde noen positive effekter på bruk, rusmiddelrelatert kriminalitet eller rusmiddelrelatert skade, og flere studier fant negative effekter på de ulike utfallsmålene. Tilsvarende savnes vitenskapelig belegg for antagelsen om at politiets avdekking er viktig for å motvirke narkotikabruk og kunne intervensere tidlig, hvilket blant annet fremgår av [en fersk rapport fra den svenske Expertgruppen för Studier i Offentlig Ekonomi](#).

Premissene angitt over er et uttrykk for oppdragsgivers politiske overbevisninger om disse spørsmålene, men angår i stor grad empiriske forhold. Vi kan ikke se at å legge feilaktige eller svakt belagte antagelser til grunn for utredningen er et godt utgangspunkt for en faglig samvittighetsfull utredning. I lys av dette mener vi at det mest samvittighetsfulle ville være om utvalget gikk tilbake til oppdragsgiver med ønske om et endret mandat og en bredere sammensetning. Vi vil likevel i det følgende forsøke å svare på de enkelte spørsmål som tas opp i mandatet.

2. Straffeprosessuelle virkemidler

2.1 Generelt om forholdsmessighet

Psynapse har i en rekke sammenhenger påpekt at håndhevingen av narkotikaforbudet lenge har utgjort en unntakstilstand, der normer og rettsprinsipper som gjelder på andre kriminalitetsområder har blitt satt til side. Det har medført at tvangsmidler som ville blitt ansett som klart uforholdsmessige for lovbrudd med tilsvarende straffenivå som mindre alvorlige narkotikalovbrudd, herunder husransaking, gjennomgang av mobiltelefon og intime kroppslige undersøkelser, systematisk har blitt benyttet for å etterforske mindre alvorlige narkotikalovbrudd. Ved sitt brev av 9. april gjorde Riksadvokaten det klart at de samme rettslige skranker som gjelder for etterforskning av tilsvarende lite alvorlige forhold, også skal gjelde i narkotikasaker.

Vi straffer i utgangspunktet individer for deres individuelle handlinger, ikke for de aggregerte konsekvensene av disse handlingene. At narkotika "utgjør et stort samfunnsproblem", slik det står i Rushåndhevingsutvalgets mandat, kan ikke da tillegges særlig vekt. Ethvert forhold som lovgiver har ansett som nødvendig å kriminalisere, må kunne sies å enten utgjøre, eller kunne utgjøre, et samfunnsproblem - derav kriminaliseringen.

Hvor "stort" problemet er sammenlignet med andre samfunnsproblemer er, som påpekt tidligere, et diskusjonsspørsmål, som til en viss grad beror på rent subjektive vurderinger. Å basere forholdsmessighetsvurderingen på en slik vurdering, vil risikere å uthule forholdsmessighetskravet i EMK art. 8 til et slikt punkt der det ikke lenger gir noen reell beskyttelse: Ved å definere et saksområde som et "stort samfunnsproblem", kan de til enhver tid sittende myndigheter gi politiet bortimot uinnskrenket adgang til å bruke svært inngripende tvangsmidler i alle saker innenfor dette saksområdet, uavhengig av alvorligheten til det faktiske forholdet.

Det er derfor vårt syn at forholdsmessighetsvurderingen utelukkende må være basert på alvorligheten av det aktuelle lovbruddet. Dette kan i seg selv være en vanskelig vurdering, da man på sett og vis må prøve å bestemme hvor alvorlig samfunnet som helhet vurderer et lovbrudd, men straffenivå fremstår som det mest relevante og mest objektive målet på dette. Her er det vanskelig å se at et lovbrudd som straffes med bot

tilsvarende størrelsen av et trafikkbot, og dessuten har samme strafferamme som å drikke på offentlig sted (alkoholloven § 8-9., jf. § 10-1.), gir grunnlag for noe mer inngripende ransaking enn det som følger av Riksadvokatens brev av 9. april 2021. At lovgiver har vedtatt et anmodningsvedtak om at regjeringen skal “foreslå lovendringer som sørger for at fengsel ikke lenger blir straffereaksjon for brudd på legemiddelovens bestemmelser om bruk og besittelse av narkotika til eget bruk”, understreker at dette er forhold lovgiver ser på som lite alvorlige lovbrudd.

2.2 Særlig om dataransaking

Når det gjelder adgang til dataransaking av mobiltelefon, er det vanskelig å se hvordan dette kan være forholdsmessig eller relevant for å bevise bruk eller innehav av narkotika, særlig i tilfeller der innehav allerede er konstatert gjennom funn på person. Ettersom erverv også i de fleste tilfeller må anses som bevist ved funn av narkotika, og uansett ikke skal bøtelegges i konkurrans med besittelsen, er det heller ikke grunnlag for å gjennomgå mobiltelefon for å sikre ytterligere bevis for ervervet.

Dersom den reelle motivasjonen for dataransaking er å få informasjon om en eventuell ukjent selger, så vil det i realiteten være snakk om tredjepartsransaking. Dagens straffeprosesslov hjemler allerede ransaking av tredjepart, men på strengere vilkår enn ved ransaking av den som er mistenkt for lovbruddet. Å bruke etterforskning av erverv eller innehav som et påskudd for å potensielt få informasjon om en ukjent selger, vil være å omgå disse strengere vilkårene som gjelder for tredjepartsransaking. Vi anser det som uheldig i et rettssikkerhetsperspektiv å tilpasse straffeprosessloven for å legge til rette for slike omgåelser.

Det er verdt å bemerke at smarttelefoner kan inneholde betydelige mengder personlig, intim og potensielt sensitiv informasjon, herunder informasjon om uskyldige tredjeparter. Dette mener vi taler desto sterkere imot at dataransaking kan anses som forholdsmessig ved mistanke om mindre alvorlige narkotikalovbrudd.

2.3 Om betydningen av avdekking av brukersaker for å avdekke mer alvorlig narkotikakriminalitet

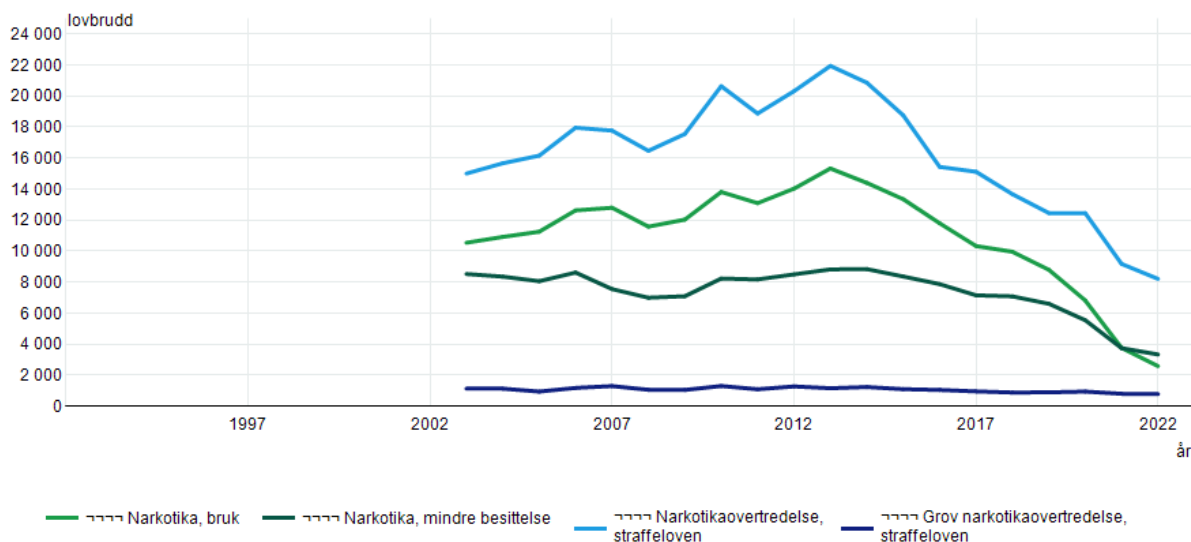
Utvalget har blitt gitt i oppgave å “drøfte hvilken betydning avdekking og etterforskning av saker om bruk av og befatning med narkotika til egen bruk, herunder bruk av tvangsmidler i slike saker, har for muligheten til å avdekke mer alvorlig narkotikakriminalitet”. Dette er et punkt vi mener ville påkrevd at utvalget inkluderte kriminologisk kompetanse, noe vi ikke kan se at er tilfellet.

Dette er et tema som krever grundigere utredning, men vi kjenner i hvert fall ikke til at det er dokumentert noen sammenheng mellom brukersaker og oppklaring av mer alvorlige narkotikalovbrudd. Om vi ser på [SSBs kriminalstatistikk](#) kan vi dessuten se at på tross av store svingninger i antall anmeldte lovbrudd som angår bruk eller innehav,

så har antall anmeldte forhold som angår mer alvorlige narkotikalovbrudd ligget tilnærmet stabilt i hele perioden. Dette tilsier i hvert fall at om det skulle være en sammenheng, så er den relativt ubetydelig.

08484: Anmeldte lovbrudd, etter lovbruddstype og år. Lovbrudd anmeldt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

2.4 Hvilke virkemidler har man til rådighet, og hvilke har man behov for

Slik vi ser det, er det lite rom for å gi politiet ytterligere virkemidler innenfor rammene av straffeprosessloven, Grunnloven og EMK. Forholdsmessighetskravet i straffeprosessloven legger sterke føringer på hvilke tvangsmidler som kan benyttes for å etterforske mindre alvorlige narkotikalovbrudd. Samtidig er disse lovbruddene, da særlig narkotikabruk, av en art som gjør oppklaring og straffeforfølging vanskelig uten å bruke svært inngripende tvangsmidler. Den nedstemte rusreformen løste dette ved å fjerne straffebestemmelsene for narkotikabruk og innehav til eget bruk, hvilket innebar et lavere beviskrav for å oppklare og reagere på lovbruddene.

Fra mandatet fremstår det imidlertid som en del av hensikten med etterforskningen er å forebygge videre narkotikabruk. Vi ser her en uheldig sammenblanding av forebyggingssporet og etterforskningssporet, der virkemidler innenfor straffeprosessloven benyttes som en del av politiets forebyggende innsats. Dette er uheldig fordi forebygging er betydelig svakere lovregulert enn etterforskning, og en sammenblanding av de to sporene kan ha en "utglidningseffekt", der virkemidler som ikke ville vært akseptert innenfor etterforskningssporet likevel rettfærdiggjøres fordi at formålet er forebygging. Dette vil da utfordre rettighetene som man ellers har som mistenkt i en straffesak. Generelt mener vi det er et behov for å også lovregulere politiets forebyggende innsats, der man særlig er opptatt av at de forebyggende

tiltakene må være effektive, og ikke risikere å forårsake større skade enn skaden man forsøker å forebygge.

I det hele tatt er vi usikre på om politiet er den riktige instansen for å forebygge narkotikabruk blant unge. Dette mener vi er et ansvar det er mer naturlig at ligger på skole-, helse-, og sosialtjenesten, som innehar mer faglig kompetanse på dette området og også har større mulighet til å følge opp barnet over tid. Når det er sagt, så betyr ikke dette at politiet ikke kan ha noen rolle. Politiloven § 13. gir politiet mulighet til å ta hånd om barn som påtreffes i omstendigheter som innebærer en alvorlig risiko for barnets helse eller utvikling, og sørge for at barnet blir brakt til verge eller foresatt. Gjennom SLT-nettverkene kan også politiet dele informasjon om observasjoner som gir grunn til bekymring, som så kan følges opp av andre, mer egnede instanser. I tilfeller der det er snakk om åpenlys bruk, vil politiet dessuten fortsatt ha mulighet til å straffeforfølge dette.

3. Fjerning av fengselsstraff som straffereaksjon

Stortinget har gitt et anmodningsvedtak om å utarbeide forslag til lovendringer som innebærer at fengselsstraff avvikles som straffereaksjon for bruk og besittelse av narkotika etter legemiddeloven § 24 første ledd, jf. § 31 andre ledd. Psynapse støtter dette forslaget, da vi ikke ser at det noe grunn til å operere med en øvre strafferamme som på ingen måte samstemmer med det faktiske straffenivået, når det i tillegg virker allment akseptert at ingen skal straffes med fengsel for bruk.

Vi mener imidlertid at dette bør gjelde alle saker der det er snakk om bruk eller innehav til eget bruk, også utover besittelse av et par brukerdoser til umiddelbar bruk, samt erverv av tilsvarende mengder til eget bruk. Vi anser at det i alle disse tilfellene uansett ikke er aktuelt å straffe den det gjelder med fengsel, og dermed gjelder de foregående betraktninger også her. Vi kan nevne at plukking av viltvoksende spiss fleinsopp faller under ervervsdefinisjonen, og det fremstår absurd at plukking av en viltvoksende sopp skal ha en høyere strafferamme enn besittelse av heroin.

Hva angår avbøtende tiltak med tanke på ransaking av person, mener vi det kan løses ved et eget tillegg i straffeprosessloven § 195 annet ledd som hjemler skånsom personransaking ved mistanke om innehav av narkotika, tilsvarende det man har for mindre tyveri.

4. Definisjon av rusmiddelavhengighet

Psynapse innehar ikke særskilt kompetanse på rusmiddelavhengighet, og vil derfor ikke gå i detalj på dette. Generelt vil vi bemerke at rusmiddelavhengighet er svært krevende å diagnostisere, og vi anser det som vanskelig å finne en juridisk definisjon

som både er tilstrekkelig treffsikker og enkel å anvende for polititjenestepersoner som påtreffer en person som er mistenkt for et narkotikalovbrudd.

Psynapses fokus er personer som bruker psykedelika og MDMA, der avhengighet ikke er en særlig utbredt problematikk. Det er likevel enkelte som utvikler et avhengighetsforhold til MDMA. Dette er gjerne personer som ikke oppfyller de stereotype kjennetegnene vi ofte forbinder med rusmiddelavhengighet, men vi kan ikke se at det er noe grunnlag for å forskjellsbehandle basert på hvorvidt man oppfyller et sett med kriterier basert på stereotypier. Dette er dessuten en gruppe som i liten grad påtreffes av politiet og har generelt en høy terskel for å oppsøke rusbehandling, og man vil derfor heller ikke kunne se hen til straffe- eller behandlingshistorikk for å vurdere om disse er rusavhengige. Vi er sterkt tvilende til at politiet vil være i stand til å vurdere avhengighet til MDMA basert på den informasjonen de har tilgang til.

5. Terskelverdier

Psynapse mener at terskelverdiene som ble foreslått av Rusreformutvalget, og som Høyesterett la til grunn i sine avgjørelser, er et godt utgangspunkt for å vurdere om mengden tilsvarende en mengde som er til eget forbruk. Når man skal foreta denne vurderingen, bør utgangspunktet være hvilke mengder det er vanlig å kjøpe, snarere enn hvor mye en vanlig rusgivende dose er. Dette er den mengden man kan forvente at en bruker vil kunne ha på seg. Man bør her legge til grunn at det for enkelte er hensiktsmessig å kjøpe til flere dagers forbruk, da det gjerne gir en "kvantumsrabatt", i tillegg til at det er særlig viktig for personer med en avhengighetslidelse å slippe oppsøke det illegale markedet daglig eller nesten daglig.

Vi mener imidlertid at Rusreformutvalgets forslag til terskelverdier for LSD og MDMA er satt for lavt. Vanlige kjøpsmengder her er 5-10 lapper LSD/"syreblottere" og 2 gram MDMA. I tillegg er det uheldig at den eneste mengdeangivelsen for LSD er i form av lapper/"syreblottere". Det har blitt vanligere at LSD kjøpes utblandet i væske. Ettersom LSD-konsentrasjonen kan variere mye i en slik væske, mener vi det mest hensiktsmessige er om man setter en terskelmengde for virkestoff som tilsvarende det man typisk finner i 5-10 syreblottere, dvs. 1000 mikrogram eller 1 milligram.

Med vennlig hilsen

Jørn Kløvfjell Mjelva
Styreleder i Psynapse